

De gemeente als gastvrije herberg maakt furore

Een op de vier Samen-op weggemeenten verandert in een 'herberg'. Rooms-katholieken en evangelicalen blijven niet achter. Weg met de geslotenheid en de 'oude vormen'. In het gemeentemodel van Jan Hendriks gaat het om openheid, gastvrijheid en ontmoeting.

Gemeenteopbouw

Angelique Rijlaarsdam

'Welkom, welkom', roept een predikante verkleed als herbergier, compleet met keukenschort en koffiekkan. Mensen stromen de kerkzaal binnen en gaan aan de tafeltjes zitten. Het verhaal van de Emmaüsgangers wordt verteld, terwijl gastvrouwen en -heren soep ronddelen. Welkom in de 'herbergviering' in Huizen.

Zondagmiddag in Bant. In de gereformeerde kerk staat 'MOK-talk' op het programma. Of te wel: Model Open Kerk-talk. Gelovige en niet-gelovige dorps- en polderbewoners stromen toe om à la 'Het Lagerhuis' over maatschappelijke zaken te discussiëren.

In de boeken 'Gemeente als herberg' (1999) en 'Op weg naar de Herberg' (2002) beschrijft Jan Hendriks de theorie en praktijk van gastvrijheid en openheid. De voormalig docent gemeenteopbouw aan de Vrije Universiteit van Amsterdam schreef hiermee twee kerkelijke bestsellers. Van het eerste boek gingen meer dan 5000 exemplaren over de toonbank. Het onlangs verschenen praktische vervolg is inmiddels aan de tweede druk toe.

Kort gezegd komt het erop neer dat een gemeente van 'buiten naar binnen' gaat denken, zegt Jan Hendriks. Het geslotene en gericht-zijn op de eigen 'kernleden' moet verdwijnen. De vraag naar 'Hoe overleven we?' maakt plaats voor 'Hoe kunnen wij, vaak als kleine gemeenschap, van betekenis zijn voor mensen onderweg?'. De kerk is een herberg die langs deze weg ligt. 'Obers en

kastelein' (gemeenteleden en predikant) staan klaar om gasten te ontvangen, die op hun beurt in de gemeente kunnen participeren.

Hendriks sluit aan bij een internationale beweging, de *open church* of *offene Kirche*. Zij ontstond zo'n twintig jaar geleden en is vanaf de tweede helft van de jaren negentig wijdverbreid in En geland, Duitsland, België en Nederland. Sleutelbegrippen: openheid en gastvrijheid, met de herberg als metafoor. Favoriete verhaal: de Emmaüsgangers, een verhaal over gasten en gastheren. En een luisterend oor.

Een paar jaar geleden was de gereformeerde kerk in Bant een aflopende zaak. Zonder nieuwe impuls zou ze uitsterven. De gemeente koos voor Hendriks' herbergmodel en richtte haar blik naar buiten. Ze vroeg buitenstaanders naar hun behoefte. Inmiddels draaien ze in de gemeente mee.

„Mensen willen graag praten over zingeving”, zegt gemeentelid Henk Tissinga. De 'oude vormen' – zoals de preek – leenden zich daar niet voor. De Lagerhuisdiscussie is een openbaar gesprek over maatschappij en persoonlijke zingeving, tussen mensen van binnen en buiten de gemeente. Eigen inbreng en interactie staan centraal. En 'ontmoeting en respect'. De slogan van de gemeente luidt 'oren hebben naar mensen'. Tissinga noemt het Model Open Kerk een 'marketingsucces', ook al 'blijft het hard werken'.

„Zo'n 25 procent van de Samen-op weggemeenten is bezig met het model van Hendriks”, zegt Klaas de Jonge, oud-gemeentebegeleider in Overijssel en Flevoland. Een collega in Noord Holland komt tot een vergelijkbare schatting. Maar Hendriks is niet alleen binnen de Sow-kerken populair. „Het slaat kerkbreed aan”, zegt de auteur zelf, „van evangelicaal tot katholiek”. Alleen uit reformatorische hoek, zoals de Gereformeerde Bond, kent hij geen voorbeelden.

In Heiloo sloeg het herbergmodel ook aan. Na het samenvoegen van twee parochies rees de vraag hoe we verder zouden gaan, zegt pastor W. van Schie. Hij las Hendriks en was 'enthousiast'. „We proberen in onze parochie recht te doen aan de mens én de zaak. Bijvoorbeeld door het vieren van een huwelijksjubileum in de kerk Daar was behoefte aan.” Langzamerhand ging het woord 'herberg' leven. Van Schie: „Ik ervaar het ook als kritisch. Het stelt je steeds de vraag wat je doet en waarom.” In Heiloo reikt de gastvrijheid van de parochie tot haar eigen

grenzen. Buitenkerkelijken worden niet benaderd, al zijn ze natuurlijk wel 'welkom'.

Waarom spreekt het concept van de herberg zo aan? Volgens Van Schie komt het tegemoet aan het gevoel van 'warmte en geborgenheid onder soortgenoten'. Een andere reden is dat gemeenten bezig zijn de bakens te verzetten. Na Samen-op-weg of omdat ze te klein worden, zoals in Bant. In het zoeken naar iets nieuws kan Hendriks een gouden greep zijn.

Succes is niet gegarandeerd – kritiek op het herbergmodel klinkt ook. Het vraagt veel van een gemeente of parochie. Ze moet beschikken over vol doende actieve leden en de mogelijkheid om activiteiten (voor een bredere groep dan alleen de eigen kernleden) te organiseren. In Samen-op-weggemeente Anna Paulowna loopt het zo'n vaart niet met de gastvrijheid. „Het kost veel om het model duidelijk te maken”, zegt predikante Jettie Bosgra, „maar vooral om het in praktijk om te zetten”. Inmiddels zijn ze een gemeente-avond en een serie huisbezoeken verder. Het bewustzijn 'wie je als gemeente bent' leeft niet erg, zegt Bosgra. Veel gemeentelieden vinden dat het zo 'toch goed gaat'.

Volgens Klaas de Jonge spreekt het model vooral 'de theologische elite' aan, niet de gewone kerkganger. „Daarom slaagt het in veel gevallen niet.” Een enkele gemeente, zoals Bant, gooit het roer om. Anderen pikken alleen die elementen eruit die hen goed passen, zoals een gastvrouw of -heer in de kerkdienst.

De metafoor van de 'herberg' ligt ook onder vuur. Was het etablissement uit het kerst-evangelie niet vol? Diepgaande gesprekken zijn er in een doorsnee herberg ook niet te verwachten. „Wat je in een gemeente ziet, samen lezen, bidden en vieren - dat associeert toch geen mens met een 'herberg', zegt oud-gemeentepredikant Bernard Baakman. Bij dit ongelukkig gekozen beeld helpen begrippen als 'openheid' en 'gastvrijheid' niet. Gastvrijheid is slechts een van de vele christelijke deugden - waarom dan eentje zo centraal stellen, vraagt Baakman zich af. De veelgeprezen openheid doet denken aan eindeloze ruimte, leegte. „De kool en de geit worden gespaard uit angst voor verlies van klandizie”, zegt Baakman. „Het risico van allemansland is dat het niemandsland wordt.”

Waar ligt de grens van de geboden gastvrijheid? Hier komt de identiteit van de gemeente in beeld. „Wij zijn de hele tijd bezig met onze identiteit. Wat zet je je gasten voor en wat niet?” zegt pastor W. van Schie uit Heiloo. Gastvrijheid blijkt niet grenzeloos, maar wel 'confronterend' (ook

een Hedriksterm). Toen iemand het kerkkoor vroeg voor een niet-kerkelijk project, hebben ze geweigerd. Van Schie: Dat paste niet binnen het kader van onze parochie.” Henk Tissinga uit Bant herkent dit. In de beginperiode werd in de vieringen het woord 'God' niet meer genoemd, dat was te veel religie in plaats van 'zingeving'. Tissinga: “Maar daar zijn we van teruggekomen. Onze identiteit moeten we niet wegstoppen, dan blijft er niets over. Het wordt juist interessant door met andersdenkenden in gesprek te gaan. Grenzen ontdekken we met elkaar.”

Tegelijk met Hendriks laatste boek werd een gelijknamige website gelanceerd (www.opwegnaardeherberg.nl). En een prijsvraag. Wie het meest 'gastvrije idee' heeft, ontvangt in november €2500. Op de site is een aantal ideeën te bewonderen. Lampiontochten door het dorp op kerstavond, Thomasvieringen een spiritueel café. Voor bezinningsmomenten heeft iemand een 'gastvrije-gemeente-kwartetspel' bedacht. Het model van de herberg is geen wapen tegen de ontkerkelijking. Geen dubbele agenda, want 'gastvrijheid is goed in zichzelf', zegt Jan Hendriks. Het dient geen ander doel. We zijn allemaal te gast bij elkaar en bij God. De grote Gastheer zelf.”